

Sztuczna inteligencja – pomoc w wykryciu retinopatii cukrzycowej?

Foto: archiwum Autorki

Mgr EWA KACZMAREK
Optometrysta (NO21104)

Opracowanie na podstawie pracy magisterskiej autorstwa Ewy Kaczmarek pt. „Ocena efektywności działania fundus kamery i algorytmu sztucznej inteligencji Remidio NM FOP 10 w wykrywaniu retinopatii cukrzycowej w populacji kaukaskiej” na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, promotor dr hab. Wojciech Warchoń.

Wstęp

Cukrzyca jest chorobą ogólnoustrojową, prowadzi do zmian w ukrwieniu i odżywianiu tkanek. Jej częstym okulistycznym powikłaniem jest retinopatia cukrzycowa (ang. *diabetic retinopathy*, DR). Amerykańskie Stowarzyszenie Diabetologiczne podało, że retinopatia cukrzycowa jest najczęstszą przyczyną ślepoty u osób w wieku produkcyjnym na świecie. W trakcie jej trwania dochodzi do uszkodzenia i powstania patologicznych naczyń krwionośnych siatkówki. Retinopatię cukrzycową dzielimy na trzy stadia: nieproliferacyjną, przedproliferacyjną i proliferacyjną. Początkowo DR, mimo zmian na dnie oka, nie daje objawów. Jeśli leczenie zostanie wdrożone, gdy zmiany będą zaawansowane, może być ono mało skuteczne, dlatego tak ważna jest szybka i prawidłowa diagnostyka DR.

Złotym standardem badania okulistycznego u osób z cukrzycą jest badanie dna oka w lampie szczelinowej przy rozszerzonych źrenicach. Jednak czas oczekiwania na wizytę do lekarza okulisty często jest bardzo wydłużony, co uniemożliwia szybką interwencję w leczeniu retinopatii cukrzycowej. Wykorzystując nowoczesne technologie i automatyczne analizy danych medycznych, umożliwiona jest szybka ocena ryzyka, jakie stanowią zmiany patologiczne. Badania przesiewowe zaczęto stosować również w badaniu dna oka. W oparciu o wykonane zdjęcia algorytm wykrywa nieprawidłowości, które mogą wskazywać na określone choroby oczu.

Grupa badana

Celem badania było porównanie skuteczności wczesnej diagnostyki retinopatii cukrzycowej wykonywanej przez okulistów oraz za pomocą algorytmu sztucznej inteligencji Remidio NM FOP 10. Przeprowadzono badanie u 154 pacjentów Niepublicznego Specjalistycznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „EWMED” w Poznaniu. Wszyscy pacjenci wyrazili świadomą zgodę na udział w badaniu, a warunkiem włączenia danej osoby do badań była zdiagnozowana cukrzyca. W trakcie prowadzonych badań wykluczono osoby po wtrektomii z pozostałym w oku gazem lub olejem silikonowym i osoby, które

zgłaszały zaawansowaną zaćmę. Badania prowadzone były od 25 listopada 2020 roku do 26 marca 2021 roku. Przebadano pacjentów w wieku od 23 do 85 lat. Średnia wieku grupy badanej wynosiła 64 lata. Zarówno kobiety, jak i mężczyźni stanowili po 50% całej grupy pacjentów. Zdjęcia dna oka podlegające ocenie udało się wykonać u 115 pacjentów.

Aparatura i procedury

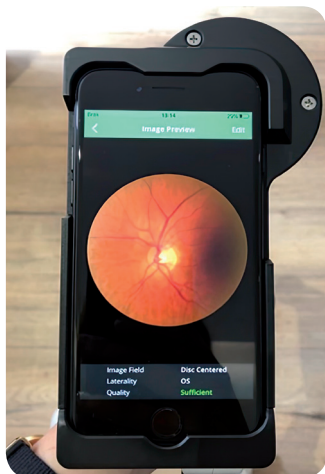
Każdemu pacjentowi przekazano kartę informacyjną oraz uzyskano od niego świadomą i dobrowolną zgodę na udział w badaniu oraz ankietę wstępnej kwalifikacji COVID-19. Za pomocą urządzenia Remidio NM FOP 10 uzyskano pomiary. Dla każdego oka osobno wykonano minimum dwa zdjęcia – pierwsze z tarczą nerwu wzrokowego; drugie z plamką w centralnej części zdjęcia. Wszystkie pomiary wykonywane były przez jedną osobę, co jest dodatkowym atutem w ocenie efektywności działania fundus kamery i algorytmu sztucznej inteligencji Remidio NM FOP 10 w wykrywaniu retinopatii cukrzycowej.

Urządzenie Remidio NM FOP 10 wykonuje zdjęcia dna oka w trybie mydriatycznym i niemydriatycznym. Pomiar możliwy jest dla 40° pola widzenia i źrenicy o minimalnej wielkości 4 mm. Na rycinie 1 przedstawiono budowę urządzenia Remidio NM FOP 10 z zamontowanym smartfonem.

W celu otrzymania zdjęć jak najlepszej jakości, pomiary przeprowadzono w zaciemnionym pomieszczeniu. Zadaniem badanego było skupienie wzroku na fiksatorze i powstrzymanie mrukania oraz nieodsuvanie głowy

Ryc. 1. Urządzenie Remidio NM FOP 10

Ryc. 2. Widok aplikacji z zaakceptowanym zdjęciem

w momencie zbliżenia obiektywu urządzenia do oka pacjenta. Obok zamieszczono rycinę 2, która przedstawia wygląd aplikacji z zatwierdzonym zdjęciem, gotowym do przesłania do analizy przez algorytm sztucznej inteligencji.

Po wystaniu zdjęć do sztucznej inteligencji otrzymywano wynik badania zawierający takie informacje, jak czas kolejnej kontroli u specjalisty i ocena, czy na dzień oka występują zmiany związane z retinopatią cukrzycową. Na kolejnej rycinie 3 można zobaczyć przykładowe raporty otrzymane po wykonaniu badania urządzeniem Remidio NM FOP 10 działającym na podstawie sztucznej inteligencji.

Ryc. 3. Raport z wykrytymi zmianami cukrzycowymi na dnie oka

Zdjęcia wcześniej przeanalizowane przez sztuczną inteligencję zostały przekazane dwóm lekarzom okulistom, którzy niezależnie określali, czy u pacjenta występuje retinopatia cukrzycowa. W sytuacjach wątpliwych, tj. gdy ocena obu specjalistów była inna, bądź gdy jeden ze specjalistów nie był w stanie podać wyniku, włączano do analizy trzeciego eksperta, który nie znając

opinii poprzednich okulistów oceniał obraz dna oka i na tej podstawie określano ostateczną diagnozę.

Analiza statystyczna

Analiza statystyczna danych została przeprowadzona w programie MS Excel i Statistica 13 w systemie operacyjnym Windows 10. Testem Shapiro-Wilka dokonano sprawdzenia, czy rozkład jest normalny. Gdy zmienne wykazały, że rozkład jest niezgodny z rozkładem normalnym, korzystano z testów nieparametrycznych obliczając medianę, minimum i maksimum. W sytuacji otrzymania rozkładu normalnego stosowano testy parametryczne wykonując pomiar średniej i odchylenia standardowego. Zastosowano także tabele wielodzielcze do sprawdzenia zgodności między wynikami podanymi przez okulistów a wynikami otrzymanymi systemem sztucznej inteligencji.

Wyniki

System sztucznej inteligencji nie był w stanie dokonać oceny dna oka dla 39 osób. Wynikało to ze złej jakości zdjęć, a przyczynami tego były:

- obecna w oku zaćma,
- zbyt wąska źrenica,
- niestabilna pozycja pacjenta,

- zbyt niski wzrost pacjenta,
- towarzyszący oczopląs,
- brak komunikacji z osobami niesłyszącymi.

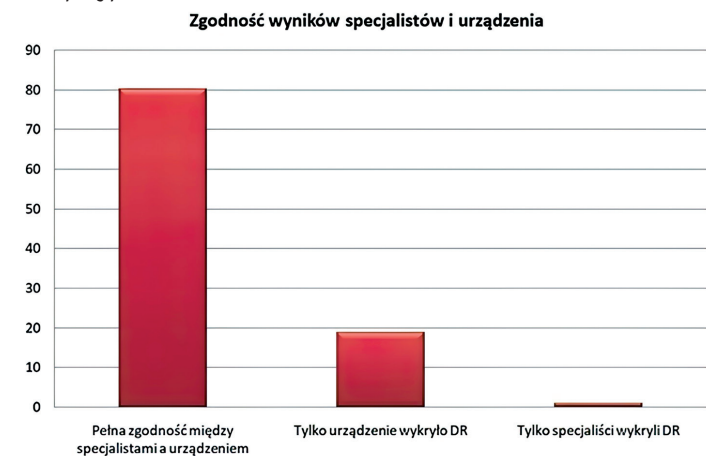
Pacjenci, u których nie udało się dokonać oceny, stanowili około 25% łącznej liczby osób biorących udział w pomiarach.

Całkowita liczba pacjentów	Płeć n (%)	Pacjenci podlegający ocenie n (%)	Pacjenci podlegający ocenie w zależności od płci n (%)	Wiek [lata]
154	K 77 (50%) M 77 (50%)	115 (74,7%)	K 53 (68,8%) M 62 (80,5%)	Mediana 65,5

Tab. 1. Charakterystyka grupy badanej

Do sprawdzenia zgodności użyto tabel wielodzielczych. Przedstawiono procentowy udział dla grupy pacjentów, u których była pełna zgodność między specjalistami a urządzeniem, gdy tylko urządzenie wykryło DR oraz gdy tylko specjaliści wykryli DR.

W 85 przypadkach uzyskano zgodność między oceną specjalistów a oceną urządzenia. Zarówno urządzenie, jak i specjaliści w czterech przypadkach wykryli zmiany retinopatii cukrzycowej na dzień oka, a w 81 przypadkach zmian nie zauważono. Brak zgodności wykazano w 21 przypadkach.

Wykres 1. Zgodność wyników specjalistów i urządzenia

Z przeprowadzonych badań własnych i poddaniu ich analizie wynika, że testowane urządzenie Remidio NM FOP 10 wykazuje czułość równą 80,2%.

Podsumowanie

Podsumowując, system sztucznej inteligencji ma ogromny potencjał, aby stać się powszechną metodą badań przesiewowych w retinopatii cukrzycowej, aczkolwiek na chwilę obecną nie może w 100% zastąpić pracy lekarza okulisty. Na podstawie przeprowadzonych badań można wnioskować, iż urządzenie może być obsługiwane przez przeszkoloną osobę bez udziału lekarza okulisty ze względu na wykazanie niewielkiej trudności w obsłudze urządzenia. Dzięki temu możliwe jest zwiększenie dostępności opieki profilaktycznej dla osób z cukrzycą. System sztucznej inteligencji może stać się istotnym narzędziem podczas współpracy między okulistą a osobą, która wykonuje badania za pomocą urządzenia Remidio NM FOP 10. Współpraca ta szczególnie przydatna jest w krajach rozwijających się, gdzie jest mniej specjalistów, a lekarze są trudno dostępni. Dodatkową zaletą AI jest krótki czas wykonania badania i oczekiwania na diagnozę. Sztuczna inteligencja potencjalnie może przyspieszyć wczesne wykrywanie retinopatii cukrzycowej na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej.

Foto: archiwum Autorki

Pragnę serdecznie podziękować Fundacji Wspierania Rozwoju Okulistyki „OKULISTYKA 21” za organizację i sfinansowanie badań, która była inicjatorem i pomostodawcą opisanych powyżej badań.